

AAN DE SLAG MET

EIGENAARSCHAP VAN LEERLINGEN

Laat
leerlingen
meedenken met
het onderwijs
van de
toekomst

Praktijkvoorbeeld

Leerlingen motiveren meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces

Instrumenten

Hoe betrek je leerlingen bij het beleid op jouw school?

Aan het woord

Expert Huub Nelis beantwoordt vijf vragen over eigenaarschap

VORAAD

Vereniging van scholen
in het voortgezet onderwijs

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- 04** Winst behalen met leerstrategieën: meer inzicht, zelfvertrouwen en leerplezier
- 08** Samen een idee kiezen, omarmen en vormgeven: zo ontwikkelt de NXT-dag zich op De Goudse Waarden
- 16** We zien dat keuzevrijheid bijdraagt aan een betere motivatie
- 23** Meer zelfstandigheid door coaching op De Ring van Putten
- 34** Een completer beeld over de voortgang van de leerling

23

26

28

Cover
Mart, leerling van de Goudse Waarden, aan het werk op een NXT-dag (zie pagina 8).

WETENSCHAP

- 14** De Kennisrotonde beantwoordt: 'Welke interventies van een schoolleider bevorderen dat lerarenteams het eigenaarschap van leerlingen gaan versterken?'
- 26** De visie van expert Huub Nelis over eigenaarschap
- 30** De Kennisrotonde beantwoordt: 'Wat zijn de effecten van een flexibel rooster op het eigenaarschap en de motivatie van leerlingen?'

INSTRUMENTEN

- 11** Hoe betrek je leerlingen bij het onderwijs van jouw school?
- 28** 3x samen met leerlingen aan de slag
- 32** Motiverend lesgeven met de Motivatie-motor
- 37** Met leerlingen in gesprek over hun visie op onderwijs
- 38** Verruim je kennis met deze tips

Eigenaarschap van leerlingen

Kijk voor meer actuele informatie over dit onderwerp ook op vo-raad.nl

Als leerlingen meer eigenaarschap hebben over hun eigen leerproces, is de kans groot dat hun motivatie en leerprestaties verbeteren. Daarom stimuleren steeds meer scholen de ontwikkeling van eigenaarschap bij leerlingen.

In dit magazine lees je hoe jij hen nog beter kan ondersteunen bij deze uitdagende taak. Welke ruimte, vaardigheden of middelen hebben zij hiervoor nodig? Vind inspiratie in onze praktijkvoorbeelden, ga aan de slag met praktische instrumenten en lees theoretische inzichten.

In de praktijk nemen al veel scholen stappen op dit vlak. Bijvoorbeeld door leerlingen meer keuzevrijheid te geven binnen het rooster en ze te betrekken bij het beleid op school. Door coachingsgesprekken met leerlingen te voeren worden ze gestimuleerd verantwoordelijkheid te nemen over hun leren. Een belangrijke rol in het stimuleren van meer eigenaarschap is weggelegd voor leraren en mentoren.

Om scholen te ondersteunen bij een schoolontwikkeling is het fasenmodel ontwikkeld. Dit model vind je in het hart van dit magazine. Elke school en iedere ontwikkeling start vanaf een ander punt in het fasenmodel. Om dit principe te verhelderen vind je in dit magazine bovenaan ieder praktijkvoorbeeld de fase van het ontwikkelproces waarin de bewuste school zich bevond.

Fasen van het ontwikkelproces

“Positief en verwachtingsvol zijn naar je leerlingen versterkt het gevoel van eigenaarschap”

Expert en schoolleider Huub Nelis

Colofon

Deze publicatie is een productie van het programma Voortgezet Leren van de VO-raad. Schoolleiders, bestuurders en leraren uit het voortgezet onderwijs kunnen bij Voortgezet Leren terecht voor ondersteuning en inspiratie op het gebied van school- en onderwijsontwikkeling. Utrecht, 2023 Contact: voortgezetleren@vo-raad.nl

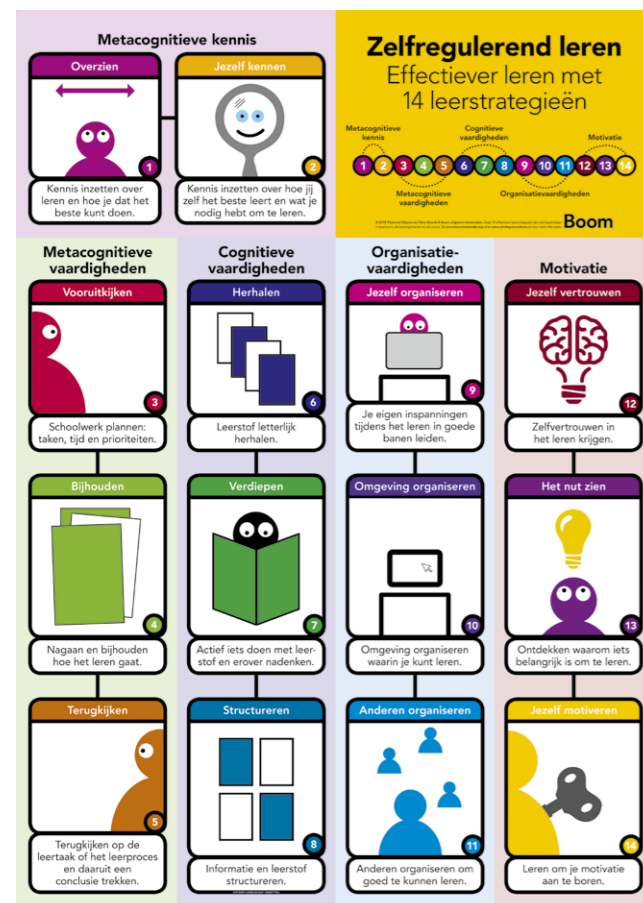
De meningen die in dit magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad. En door de tijd is het mogelijk dat informatie in dit magazine achterhaald raakt.

VOORTGEZET LEREN
Een campagne van de VO-raad
Leerlingen motiveren met toekomstgericht onderwijs

Winst behalen met leerstrategieën: Meer inzicht, zelfvertrouwen en leerplezier

Leren, concentreren, plannen, jezelf motiveren; de ene leerling kan prima zelfstandig werken, de ander juist niet. Wat op het Greijdanus Meppel begon met een training over leerstrategieën, is binnen twee jaar uitgegroeid tot grondbeginsel van vier vestigingen.

Van deze veertien leerstrategieën maken ze op Greijdanus veel gebruik.

Leerlingen die zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leren, leren efficiënter. Greijdanus biedt onderwijs met de visie dat er ruimte is voor persoonlijk leren. Vanuit de identiteit van de school is daarbij aandacht voor de waarden 'samen' en 'samenwerken' en hoe mensen zich verhouden tot elkaar. De laatste jaren ontwikkelen de leerlingen meer eigenaarschap over hun leren. Dit is mede te danken aan de aandacht die in de mentorlessen wordt besteed aan de hand van een speciaal voor de leerlingen ontwikkelde agenda (afbeelding rechts). Daarnaast maken alle onderbouwleerlingen tijdens een zogenoemde carrousel dag kennis met de veertien leerstrategieën waar ze binnen de school mee werken.

Persoonlijke hulpvraag

Tijdens de lockdowns vanwege de coronapandemie werd het verschil in hoe leerlingen leren, duidelijker dan ooit. Velen van hen wisten niet hoe ze thuis zelfstandig moesten werken. Bestuurder (en voormalig schoolleider) Ton Sebens vroeg aan onderwijsondersteuner Anne Roose-Pieffers om na te gaan hoeveel leerlingen een persoonlijke hulpvraag hadden. Anne: "We inventariseerden via de mentoren hoe leerlingen er vakhoudelijk, sociaal-emotioneel en qua leren voor stonden. Zo kwam een groep van ongeveer 140 leerlingen uit alle leerjaren en onderwijsrichtingen in beeld. Ongeveer zeventig daarvan hadden een persoonlijke hulpvraag op het gebied van leerstrategieën." Samen met leraar Ina van Rijssen-Oosterbroek ontwikkelde Anne een training over leerstrategieën, op basis van

Schoolleider Esther den Ouden en mentor/onderwijsondersteuner Anne Roose-Pieffers van het Greijdanus.

de theorie van Pieterneel Dijkstra, Petra Bunnik en Aimee Greveling, die de zeventig leerlingen in schooljaar 2020-2021 volgden.

Voorwaarde voor succes

Esther den Ouden, sinds twee jaar schoolleider op Greijdanus Meppel: "Toen ik hier net begon gaven Anne en Ina een presentatie rondom de opbrengsten van de eerste trainingen." Veel leerlingen hadden inzicht gekregen in hun eigen leerproces en kwamen erachter hoe ze actief en efficiënt konden leren. In de lessen was meer leerplezier en zelfvertrouwen terug te zien. Esther: "Op basis daarvan zijn we gaan doorontwikkelen en hebben de leerstrategieën een brede plek gekregen in ons onderwijs." Dit jaar volgen vijftien leerlingen uit alle leerjaren de training. Anne: "Dit gaat om leerlingen die meer begeleiding nodig hebben, naast dat wat er in de vak- en mentorlessen wordt aangeboden." Voordat leerlingen deelnemen aan de training wordt de behoefte bij leerling- en

Zaterdag 27	Maandag 29	Dinsdag 30
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31

Een pagina uit de speciaal voor de school ontwikkelde agenda.

Een samenvatting van
(de succesfactoren)
van de eerste training.

Training leerstrategieën

In een 10-weekse training hebben leerlingen aan de hand van een persoonlijke leervraag gewerkt aan het aan- en afleren van leerstrategieën. De training is gericht op het toepassen van (nieuwe) leerstrategieën die aansluiten op eigen leerstof.

Doelen

- Beter leren
- Persoonlijke ontwikkeling
- Leerstrategieën aan- en afleren
- Individuele begeleiding

Inhoud (maatwerk)

- Belangrijke onderdelen**
- Hoe werkt je hoofd?
 - Efficiënter leren met diverse methoden en technieken
 - Wat wel en wat niet werkt én waarom

Vorm

- Buiten reguliere les- en mentormomenten
- 10-15 leerlingen met twee begeleiders

Succesfactoren

- Verwachtingen van de trainers: "wat ze oppakken, pakken ze op", de leerling aan het werk!
- Deelname aan de training is vrijwillig, mentor overlegt vooraf met leerling over motivatie.
- Maatwerk: leerlingen starten met een persoonlijke leervraag, dat is de basis voor de inhoud.

mentorgesprekken gepeild. "Een voorwaarde voor succes is dat de leerlingen gemotiveerd zijn, een doel hebben en inzien dat er verbetering mogelijk is in hun leerproces", benadrukt Anne.

Inzicht in eigen leerproces

Anne: "We merkten dat de onderbouwleerlingen nog niet zo veel reflecteren of weten waar ze behoefte aan hebben. Daarom bieden we alle klassen 1, 2 en 3 de carrousel dag aan." De leerlingen vullen de Nederlandse Vragenlijst voor Effectieve Leerstrategieën (zie qr-code op de pagina hiernaast) van Dick Barelds en Pieter Dijkstra in die inzicht geeft in de mate waarin leerlingen gebruikmaken van bepaalde leerstrategieën. Van daaruit formuleren leerlingen zelf hun leerdoel of leervraag voor deze training: Ben ik goed in woordjes leren, samenvatten of plannen? Heb ik moeite met concentreren? En hoe motiveer ik mezelf om te leren? Dat weten, geeft inzicht in hun eigen leerproces en helpt om te kijken welke aanpak het best werkt. Esther: "En wij kunnen op onze beurt zien op welke strategieën ze goed scoren of waar ze uitvallen. Dat geeft leraren en leerlingbegeleiders weer extra informatie om te kijken wat de leerling nodig heeft en welke strategieën schoolbreed het beste passen."

Reacties van
leerlingen op
de allereerste
training.

"Ik zou mensen deze training aanraden, omdat het heel handig is om dingen te leren en dat helpt gewoon heel erg met school en met cijfers"

"Ik kan nu beter plannen, dat wil ik volgend jaar zeker blijven doen"

"Ik weet nu hoe ik alles moet doen en hoe ik het slim opzoek, eerder lukte me dat niet supergoed, maar nu wel!"

Persoonlijke inbreng

De training omvat in de huidige opzet ten hoogste vier sessies in groepjes van maximaal vijftien leerlingen, één dag per week gedurende twee lesuren over een bepaald thema. Vooraf wordt met elkaar bepaald in welke groep ze komen. Ze krijgen theorie en praktische oefeningen waarmee ze bijvoorbeeld beter leren plannen, hoe ze kunnen omgaan met afleiding of hoe ze hoofd- en bijzaken uit de lesstof overzichtelijk kunnen noteren (zie de tips hiernaast). "De trainer bepaalt de inhoud van de sessies aan de hand van het groepje leerlingen dat hij of zij voor zich heeft. Hun inbreng vormt als het ware de training. Omdat ze zich in het begin vaak ongemakkelijk voelen, geven we ze ruimte om verhalen te vertellen en ervaringen uit te wisselen in een relaxte setting. Na de eerste sessie zeggen ze bijna allemaal dat ze het leuk vinden en er iets van hebben opgestoken. Ze hebben er zelfs plezier in! Dat komt volgens mij door hun eigen inbreng hierin."

Sneeuwbaaleffect op schoolplan

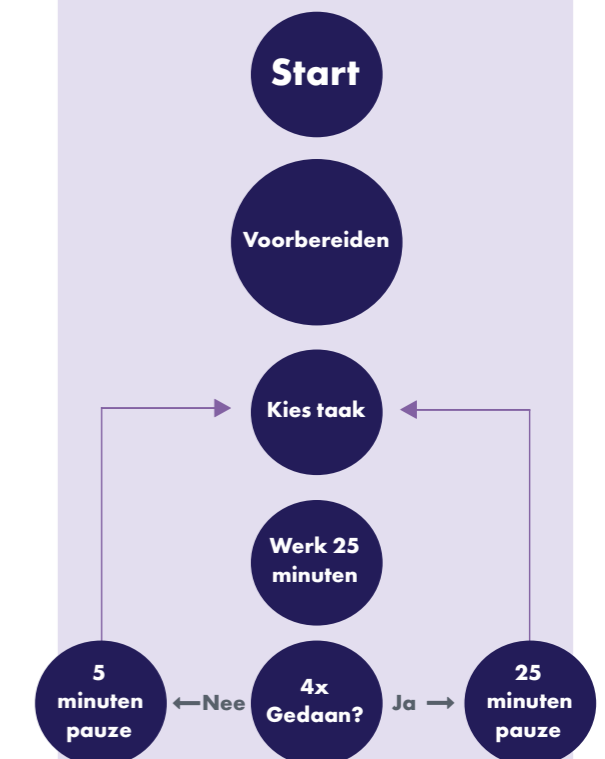
Om het 'leren leren' nog beter in de reguliere vaklessen te integreren volgden alle leraren vorig jaar de training 'Leerstrategieën voor het voortgezet onderwijs' van Petra Bunnik. Anne: "Nu heeft iedereen op school dezelfde achtergrondinformatie die Ina en ik in het begin hadden." Esther: "De leraren waarderen het om de kern te onderzoeken van hoe leerlingen leren en dat wij onze schoolontwikkeling richten op iets waar ze dagelijks mee bezig zijn." Esther besluit: "Het mooie van deze ontwikkeling is dat iets kleins met een sneeuwbaaleffect onderdeel is gaan uitmaken van het schoolplan bij alle vier de scholen van Greijdanus. Zowel in Meppel, Zwolle, Hardenberg als Enschede wordt gebruikgemaakt van de speciale agenda en sturen de directeuren op het verder doorontwikkelen van de vernieuwingen. Dat beschouw ik als schoolleider als een heel belangrijke rol." ○

Tip: omgaan met afleiding

De Pomodoro-techniek is een manier om met afleiding om te gaan door 25 minuten te focussen en dan even pauze te houden.

Pomodoro-techniek

Tip: hoofd- en bijzaken onderscheiden

Onderdeel van de training is de Carnoll-methode. Daarmee leren leerlingen hoofd- en bijzaken uit een les of van de leerstof overzichtelijk noteren. OOK HANDIG: het 'Handboek leren leren' van Karin Nijman en Inge Verstraete.

Eline werkt geconcentreerd aan haar bouwwerk tijdens een NXT-dag.

Samen een idee kiezen, omarmen en vormgeven:

Zo ontwikkelt de NXT-dag zich op De Goudse Waarden

Hoe kunnen we leerlingen motiveren meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces? Vanuit deze vraag ontwikkelde De Goudse Waarden de NXT-dag. “De leerlingen leren omgaan met de vrijheid en grijpen hun kans.”

Op maandag en vrijdag is het voor vmbo-, havo- en vwo-leerlingen van het eerste en tweede leerjaar van CSG De Goudse Waarden in Gouda ‘NXT-dag’. Op deze dag werken zij aan een zelfgekozen project en daarmee aan vakoverstijgende vaardigheden. Met de NXT-dag wil de school het eigenaarschap over het leerproces van de leerlingen stimuleren. “Zo’n twee jaar geleden kwamen we met het hele team bij elkaar. De aanleiding was dat we iets nieuws wilden om de school weer goed op de kaart te zetten. De Talentklas hadden we al een tijd en dat idee wilden we doorontwikkelen”, vertelt afdelingsleider Koen Groenleer.

Verschillende ideeën

Tijdens de teamdag kwamen er verschillende ideeën op tafel, zoals een paspoort ‘vullen’ met activiteiten, of een reis maken naar zelfgekozen bestemmingen; allemaal ideeën die met de reis van je leven te maken hebben. Op basis daarvan besloot het team om er één hele dag in de week van te maken en de schoolleiding ging hierin mee. “De volgende stap

was het opzetten van een ontwikkelgroep en hiervoor heb ik een oproep gedaan. Sommige collega’s reageerden uit zichzelf en een aantal collega’s zijn door mij benaderd. Daarbij keek ik naar verschillende typen, qua vak en achtergrond”, aldus Koen. “Alle secties kregen de vraag om suggesties voor projecten te doen. Deze kon de ontwikkelgroep gebruiken om de NXT-dag vorm te geven.”

Faciliterende rol

Als afdelingsleider heeft Koen vooral een faciliterende rol: “De collega’s zijn ruim een hele ochtend in de week ingeroosterd voor de projecten. Elke projectdag hebben zij tijd om gezamenlijk op te starten en af te stemmen, voordat de leerlingen binnenkomen. Ook heeft iedereen op jaarbasis wekelijks één uur extra ontwikkeltijd. Samen met een collega-afdelingsleider bewaak ik de grote lijnen.

We gaan nu de fase van onderzoek in om de effecten van de NXT-dag te kunnen meten. Collega’s zullen daarbij soms worden bevraagd over hun rol en hebben soms aanmoediging nodig. Het is aan mij om dat op te pakken.”

Kwaliteiten ontdekken

Suzan Liebeek, leraar Frans, is vanaf het begin bij de schoolontwikkeling betrokken: “Met de ontwikkelgroep bepaalden we hoe de dag eruit moest komen te zien. Als team ontdekten we elkaars kwaliteiten en zo ontstond er op een natuurlijke manier een rolverdeling. In het begin was Koen de kartrekker, maar na een paar maanden deed hij een stap terug.” Koen: “We willen het gespreid leiderschap in school bevorderen. Een schoolontwikkeling kan alleen slagen als een groep leraren een idee omarmt én vormgeeft. Door deze benadering voelen de collega’s zich betrokken en

“Alle secties kregen de vraag om suggesties voor projecten te doen”

Leraar Suzan Liebeek en afdelings-leider Koen Groenleer van de Goudse Waarden.

verantwoordelijk voor het slagen van de opzet en de bedoelingen achter de NXT-dag.”

Uitlopende thema's

Met de NXT-dag kunnen leerlingen uit zeven projecten kiezen en elk project duurt zo'n zeven weken. “Wij schetsen de kaders van het project en daarbinnen hebben ze behoorlijk wat vrijheid. Een leraar draait één project met leerlingen uit verschillende klassen. En om het plezier en de motivatie te vergroten kozen wij er bewust voor om hier geen beoordeling aan te hangen”, aldus Suzan. De NXT-dag startte vorig schooljaar met leerlingen van het eerste leerjaar en draait dit schooljaar in het eerste en tweede leerjaar. “De projecten hebben uitlopende thema's, zoals een knikkerbaan maken, leefstijl, vluchtelingen en zelfverdediging voor meisjes.” Binnen een project werken de leerlingen aan 21e eeuwse vaardigheden.

Verantwoordelijkheid nemen

Met de NXT-dag leren de leerlingen hun eigen keuzes te maken en hoe deze hun leerproces beïnvloeden. “We willen hen meer autonoom maken, zodat zij beter voorbereid zijn op een vervolopleiding en de maatschappij. We zien dat de leerlingen steeds meer verantwoordelijkheid nemen over hun

“Een schoolontwikkeling kan alleen slagen als een groep leraren een idee omarmt én vormgeeft”

leerproces”, vertelt Suzan. “Ze willen graag bewijs verzamelen voor hun portfolio om te kunnen aantonen dat ze zijn gegroeid. Ook biedt vrijheid mogelijkheden. Omdat ze mogen kiezen, laten ze zien waar hun talenten liggen. Ze zien bovendien in dat de vaardigheden die ze bij NXT leren hen verder helpen.”

Leerjaar twee

“In een project besteden we bijvoorbeeld aandacht aan presenteren. Hoe pak je je publiek? Hoe neem je mensen mee in je verhaal? Daar gaan we echt dieper op in en dat oefenen we ook”, beschrijft Suzan. Rogier Vuijk, muziekleraar en NXT-leraar leerjaar twee, vult aan: “Alles wat de leerlingen leren, kunnen ze ook in de vaklessen gebruiken. Het voordeel is dat je hun interesse op een heel andere manier kunt wekken. Tegelijkertijd is dat in leerjaar twee bewerklijker: het nieuwe is eraf voor de leerlingen en de puberteit speelt een grotere

rol. We zijn nu aan het ontdekken hoe we hen kunnen blijven motiveren.”

Continu evalueren

De NXT-dag wordt continu geëvalueerd. “De ontwikkelgroepen vergaderen op gezette momenten. We bespreken hoe het gaat en wat beter kan. Op basis daarvan brengen we veranderingen aan”, aldus Suzan. “We willen bijvoorbeeld de leerlingen en ouders meer betrekken bij de invulling van de projecten. Ook bekijken we hoe we een effectmeting kunnen doen.” Koen: “Over een aantal jaar willen we het NXT-programma voor leerjaar één en twee rond hebben en bewezen projecten in een database opnemen. De koppeling tussen NXT en de reguliere vaklessen is dan duidelijker gelegd en leerlingen vanaf leerjaar drie kunnen betere keuzes maken in hun leerproces. Kortom: we hebben nog veel te leren, maar ik ben vooral trots op het team en deze ontwikkeling.”

Hoe betrek je leerlingen bij het beleid op jouw school?

Waarom is het belangrijk?

Uit onderzoek blijkt dat het belangrijk is om leerlingen te betrekken bij beleid op school omdat ...

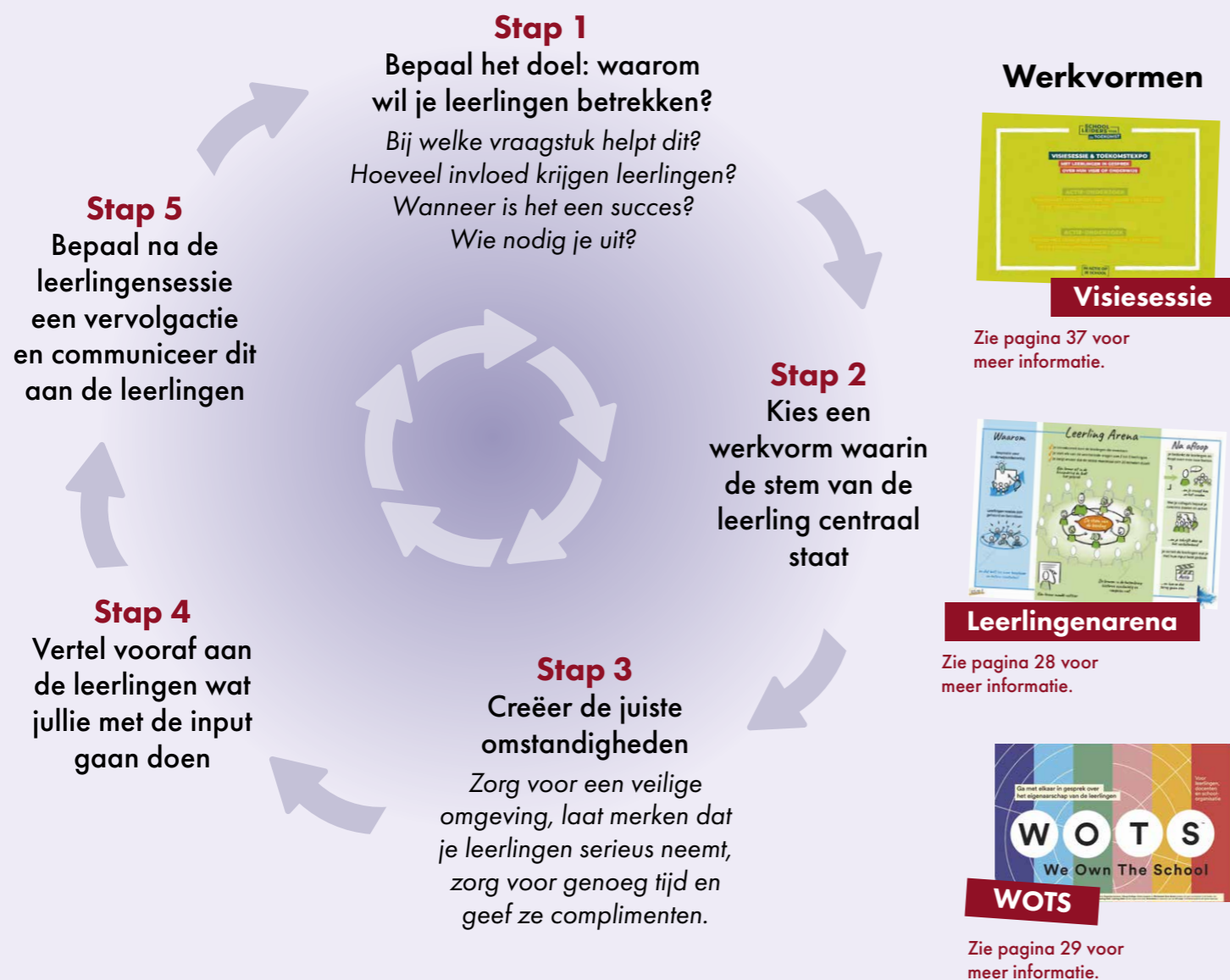
Meer lezen?

Lees het onderzoek van de kennisrotonde

Aan de slag met het betrekken van leerlingen

Met dit stappenplan kun je cyclisch aan de slag met het betrekken van leerlingen. Wel zo handig! Neem het betrekken van leerlingen op in het beleid en de jaarplanning van je school zodat deze manier van werken een structurele plek krijgt.

Hoe betrek je leerlingen succesvol?

Participatiebereidheid

- Maak een visie op leerlingenparticipatie
- Laat leerlingen weten waar of bij wie zij terecht kunnen met hun mening

Participatiecultuur

- Zorg voor een veilig schoolklimaat om het gesprek te voeren
- Laat leerlingen zien wat er gebeurt met hun inspraak

Tip: gebruik hiervoor de scan leerlingenparticipatie

Participatiestructuur

- Neem leerlingparticipatie op in je jaarcyclus zodat het gesprek structureel wordt gevoerd

Participatievaardigheden

- Geef leerlingen ruimte om de participatievaardigheden te ontwikkelen

Meer lezen?

Bekijk het onderzoek naar leerlingenparticipatie in het voorgezet onderwijs:

De praktijk en theorie verenigd

De Kennisrotonde beantwoordt vragen van professionals uit de onderwijspraktijk met kennis uit onderzoek.

Welke interventies van een schoolleider bevorderen dat lerarenteams het eigenaarschap van leerlingen gaan versterken?

Referentie: Kennisrotonde (2020)(KR. 903).

Het bevorderen en ondersteunen van een 'samen lerende en onderzoekende schoolcultuur' en het (her)ontwerpen van het onderwijs kunnen waarschijnlijk indirect het eigenaarschap van leerlingen versterken. Andere mogelijkheden zijn interventies voor praktijknabije professionalisering van leraren en lerarenteams. Bovendien zijn interventies voor het in netwerken (her)ontwerpen en onderzoeken van het onderwijs een optie. Er is echter geen direct onderzoek bekend

over welke schoolleidersinterventies het eigenaarschap van leerlingen versterken.

Leerlingen tonen eigenaarschap voor het leren als ze verantwoordelijkheid nemen voor het eigen leerproces en -resultaat. Dit lukt leerlingen beter als zij in staat zijn om hun leerproces te reguleren en te bewaken. Scholen die eigenaarschap van leerlingen versterken, doen dat om de leerprestaties te verbeteren en leerlingen voor te bereiden op de toekomst. Leerlingen louter meer autonomie geven, werkt niet. Wel als leraren samen met de leerling haalbare en uitdagende doelen stellen. Daarnaast helpt het wanneer leraren leerstrategieën onderwijzen en deze inbedden in de leerstof, wanneer zij procesgerichte feedback geven en de begeleiding geleidelijk afbouwen.

Effectiviteitsstudies kijken veelal naar cognitieve leeropbrengsten

In studies naar schooleffectiviteit richten onderzoekers zich vooral op het effect van interventies op leeropbrengsten van leerlingen; vaak prestaties op taal- en rekentoetsen. Schoolleiders hebben alleen een indirect effect op cognitieve leeropbrengsten van leerlingen. Dit loopt veelal via schoolklimaat en onderwijskundige organisatie. Onderzoek naar het effect van schoolleidersinterventies op motivatie, leervaardigheden of eigenaarschap van leerlingen is er niet.

Leren leren en zelfstandig leren

Ander onderzoek biedt wel aanknopingspunten voor de rol van de schoolleider bij het versterken van eigenaarschap van leerlingen. Het gaat dan bijvoorbeeld over onderzoek naar het realiseren van 'leren leren' en naar het ontwikkelen van 21e-eeuwse vaardigheden.

Schoolleiders hebben alleen een indirect effect op cognitieve leeropbrengsten van leerlingen

Om grotere betrokkenheid van leerlingen bij het leren te realiseren, en verbetering van leervaardigheden en levenslang leren, kunnen schoolleiders de focus leggen op het herontwerpen van het onderwijs. Op Australische scholen die fundamentele culturele en pedagogische veranderingen realiseerden, kregen leerlingen meer eigenaarschap in leren en behaalden ze hogere scores voor rekenen, taal en metacognitieve vaardigheden.

Voor de ontwikkeling van 21e-eeuwse vaardigheden – zoals zelfstandig leren – is het van belang om als schoolleider een innovatieve leiderschapsvisie te hebben op pedagogische praktijken. Het geven van het goede voorbeeld en bouwen aan commitment zijn eveneens helpend. Daarnaast zijn het bevorderen en ondersteunen van een samen lerende en onderzoekende cultuur belangrijk. Maar ook het tot stand brengen van samenwerkende en professionele leerteams.

Bevindingen uit meer algemene innovatieliteratuur

Praktijknabije interventies voor professionalisering van leraren werken beter dan interventies die niet aansluiten bij hun

werk, voorkeur en/of ervaringen. Ook het bevorderen en faciliteren van het samen werken en leren van leraren ondersteunt hun professionele ontwikkeling en die van het schoolteam.

Het bevorderen van een onderzoekende cultuur en van collectief leren draagt eveneens bij aan professionalisering van leraren (teams) en de ontwikkeling van het onderwijs. Ook netwerken voor gezamenlijk onderzoeksmatig werken inrichten en ondersteunen, kan behulpzaam zijn. Denk hierbij aan professionele leergemeenschappen, ontwikkel- en onderzoeksgroepen waarin onderwijsprofessionals samenwerken aan het ontwikkelen en onderzoeken van nieuwe toepassingen voor de eigen onderwijspraktijk, kenniswerkplaatsen of werkplaatsen onderwijsonderzoek.

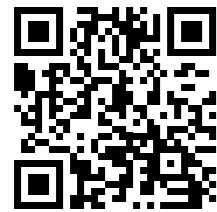
Belangrijk bij deze netwerken is om de verschillende condities, interventies en processen vanaf het begin in samenhang aan te pakken, te faciliteren en te ondersteunen. Het is gunstig als er in deze netwerken sprake is van een gedeelde uitdaging en ambitie, van vertrouwen van wederzijdse afhankelijkheid en gelijkwaardigheid, en een op leren en ontwikkeling gerichte structuur en cultuur.

→ Lees de meest recente inzichten op www.kennisrotonde.nl
Heb je zelf ook een vraag? Stel hem dan op www.kennisrotonde.nl/stel-je-vraag

We zien dat keuzevrijheid bijdraagt aan een betere motivatie

Op het Technasium van CSG Liudger Raai draait het onderwijs al 12,5 jaar om eigenaarschap van leerlingen. Dat bevalt zo goed dat ze dit in de havo en het vwo van de hele school willen doorvoeren. In schooljaar 2023-2024 starten ze met een schoolbrede pilot. Teamleider Grietje Soet, directeur Gert Schooten en technator (leraar Technasium) Johan Postema zijn lid van de werkgroep die de pilot aanstuurt.

Scan de code voor de theorie van Gert Biesta

Enige jaren geleden waren er plannen op CSG Liudger Raai om leerlingen meer onderwijs op maat te bieden met als uitgangspunten kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Dit alles volgens de theorie van pedagoog Gert Biesta. De coronaperiode vertraagde de plannen, maar daarna zijn ze er gericht mee aan de slag gegaan. Ze besloten om eigenaarschap van leerlingen voor de hele school als leidraad voor het lesgeven te kiezen. Grietje: “Er was een roep om meer keuzevrijheid van zowel leerlingen als leraren. Bijvoorbeeld leraren die zowel op het Technasium als in de andere opleidingen lesgeven merkten dat het goed en prettig werkt om leerlingen meer eigenaarschap te geven. Het past goed bij onze kernwaarde ontplooiing. Dat willen wij uitdragen.” “En wij vinden het wezenlijk om leerlingen goed voor te bereiden op hun vervolgstap in de maatschappij”, vult Gert aan.

Starten bij de behoeftes

“Eind 2022 bepaalden we met de schoolleiding wat ons uitgangspunt was op basis van onze tevredenheidsonderzoeken, de behaalde

Technator (leraar Technasium)
Johan Postema (l), teamleider
Grietje Soet en directeur Gert
Schooten van CSG Liudger Raai.

resultaten, wat we in de lessen terug zagen komen en wat we terugkregen uit de ontwikkel-gesprekken met leraren”, vertelt Gert. Er is een oproep gedaan onder alle medewerkers om deel te nemen aan een werkgroep. De werkgroep haalde input op bij leraren, leerlingen en ouders, zorgde voor draagvlak onder medewerkers en organiseerde wat er nodig was voor de ontwikkeling. Grietje: “Om vast te stellen wat de behoeftes waren binnen de school en wat we daadwerkelijk wilden, hebben we op meerdere momenten personeel en leerlingen bevraagd. Tijdens een tweedaags overleg kwamen leerlingen langs waarmee we in gesprek gingen. Zelf ben ik in gesprek gegaan met vwo-4 leerlingen die niet op het Technasium zitten. Ze gaven terug het fijn te vinden meer keuzevrijheid te hebben. Als ze iets te kiezen hebben, raken ze meer gemotiveerd en is het meer van henzelf. Andere leerlingen gaven aan de koppeling met de praktijk leuk te vinden omdat een project meer gaat leven als je de buitenwereld binnenbrengt. De resultaten koppelden we in de werkgroep aan elkaar terug en we bespraken hoe we invulling willen geven aan de pilot.”

Doel van de pilot

Op basis van alle feedback uit de bijeenkomsten met alle betrokkenen ontwikkelde de werkgroep een pilot die eind januari 2024 start, in de derde periode van de school.

“Er was een roep om meer keuzevrijheid van zowel leerlingen als leraren”

De pilot houdt in dat er naast de vaklessen met keuzelessen wordt gewerkt. Gert: “Zo willen we erachter komen of we als werkgroep en lerarenteam voldoende zijn voorbereid. Met een zowel kwantitatief als kwalitatief evaluatie-onderzoek gaan we kijken of het ons is gelukt de leerdoelen te formuleren. Door naderhand met leerlingen te evalueren willen we erachter komen of ze die periode meer vrijheid en plezier op school hebben ervaren. Het is ook een test om het organisatorisch rond te krijgen in een roosterprogramma waarbij leerlingen zich inschrijven en om te beoordelen of de tijdsbesteding in balans is.”

Richtinggevende principes

Naar aanleiding van het onderzoek binnen de school formuleerde de werkgroep vier richting-gevende principes voor het nieuwe onderwijs: keuzevrijheid, leerdoelgericht werken, vak-overstijgend werken en een coachend mentoraat. Gert: “Tijdens het onderzoek passeerde het vak Onderzoek & Ontwerpen van het Technasium de revue, waar leraren en leerlingen de toepassing van eigenaarschap als heel prettig ervaren. Hier werken leerlingen aan een oplossing voor een vraagstuk van een bedrijf, net als in het echte bedrijfsleven. Ze leren zelf de opdracht binnen te halen en worden coachend begeleid. We zien dat de keuzevrijheid die ze hierbij krijgen bijdraagt aan een betere motivatie.” Johan: “In de eerste drie jaar van het Technasium krijgen de leerlingen een aantal keuzeopdrachten zodat ze naar eigen interesse kunnen kiezen. Ze leren welke stappen ze moeten nemen om tot een oplossing te komen. De laatste twee jaren hebben ze de volledige vrijheid in het bedenken van hun eigen opdracht en zoeken een eigen opdrachtgever buiten de school. Dat spreekt de leerlingen vaak ook veel meer aan, omdat ze dan met een echt bedrijf te maken hebben en niet met ‘gewoon’ een leraar die de opdracht bedenkt.”

Aanpassingsvermogen leraren

Dit jaar worden leraren al ingelicht over, en zo mogelijk geschoold in, het werken volgens de vier principes. Gert: “Het is niet toevallig dat we in de derde periode met de pilot beginnen en niet gelijk aan het begin van het schooljaar. Dat geeft ons tijd om ons goed voor te bereiden. Leraren kunnen er bij de

inrichting van het komende jaarprogramma al over nadenken welke onderdelen zich lenen voor bijvoorbeeld leerdoelgericht werken of meer keuzevrijheid. Ook onderzoeken we welke leraren met een coachingsachtergrond hun collega's zouden kunnen en willen scholen." Natuurlijk is er ook enige weerstand onder leraren, vertelt Gert. "Belangrijk is of de intentie er is en welke organisatorische zaken het met zich meebrengt. Bij rooster-aanpassingen vraagt een leraar zich al snel af wat het betekent voor de lestijd en hoeveel tijd er gaat zitten in de aanpassing van zijn programma." Als directeur geeft Gert ruimte

“Als ze iets te kiezen hebben, raken ze meer gemotiveerd en is het meer van henzelf”

aan deze geluiden door het gesprek aan te gaan. Grietje: "In de werkgroep hebben we iedereen vanaf het begin van het proces meegenomen, mee laten denken en hun feedback gebruikt." "Tijdens de koffie hebben we het er met onze collega's over en beantwoorden wij hun vragen", vult Johan aan.

Ouders en leerlingen betrekken

Grietje: "Het is belangrijk bij zo'n verandering dat je iedereen die betrokken is meeneemt in het proces. Dat geldt ook voor ouders en leerlingen. Zo hebben we een klankbordgroep van vijftien ouders bevroegd om erachter te komen hoe zij kijken naar de ontwikkeling van hun kinderen, en wat kinderen in hun ogen nodig hebben in hun onderwijs. Door middel van een nieuwsbrief informeren we alle ouders. De leerlingenraad vragen we om feedback, zo vroegen we in het begin al hun mening over de richtinggevende principes. Aangezien we leerlingen bevragen en regelmatig met hen in gesprek gaan over de ontwikkeling, leeft de pilot in de school." Johan: "Ik heb van sommige examenleerlingen gehoord dat ze het jammer vinden dat de pilot pas volgend jaar plaatsvindt."

Samenwerktijd

Gert: "Een knelpunt is tijd. De 'wil' is er, maar hoe komen we aan voldoende tijd om te bespreken hoe we dit echt goed door kunnen zetten? Daar is tijdens onze laatste bijeenkomst een begrip opgeplakt: samenwerktijd. Dat gaat niet zozeer om tijd in de jaartaak maar ruimte om met elkaar te brainstormen en perspectieven uit te wisselen." Grietje: "Daarom hebben we in de laatste schoolweek voor de zomervakantie ontwikkel-dagen gepland met thema's als coachend begeleiden en leerdoelgericht werken. Voor volgend jaar willen we de donderdagmiddag als werkmiddag met het hele personeel opnemen in ons activiteitenplan. Elke collega heeft die dag na twee uur geen lessen meer, zodat we in teamverband samenwerktijd hebben." Gert: "Naast deze structurele momenten staan er begin van schooljaar 2023/2024 een aantal organisatiedagen op de jaarplanning waarin we gericht met elkaar de pilot gaan voorbereiden. Het is wezenlijk dat de leraren genoeg tijd hebben zich goed voor te bereiden, bijvoorbeeld op de invulling van de leerdoelen of op de coaching van leerlingen." ◉

Zie ommezijde:
Uitneembare poster over de aanpak van schoolontwikkeling.

Aanpak school ontwikkeling

Ontwikkelen in de school is een cyclisch en continu proces waarbij je verschillende fasen doorloopt. Deze fasen zijn hiernaast weergegeven.

Ga jij in jouw school aan de slag met schoolontwikkeling? Bepaal dan de fase waarin jouw school zit. De keuzes die je in elke fase maakt, hangen af van onder andere de aard van de ontwikkeling en de context van jouw school.

Je hoeft de fasen niet altijd lineair te doorlopen; soms moet je even terug naar een eerdere fase, om weer vooruit te komen.

Bouwstenen voor duurzame schoolontwikkeling

Bekijk ook de zes bouwstenen voor duurzame schoolontwikkeling. De aanwezigheid van deze factoren in de school stimuleert de duurzaamheid van de schoolontwikkeling.

Visie, probleem- en doelstelling

Team, tijd en middelen

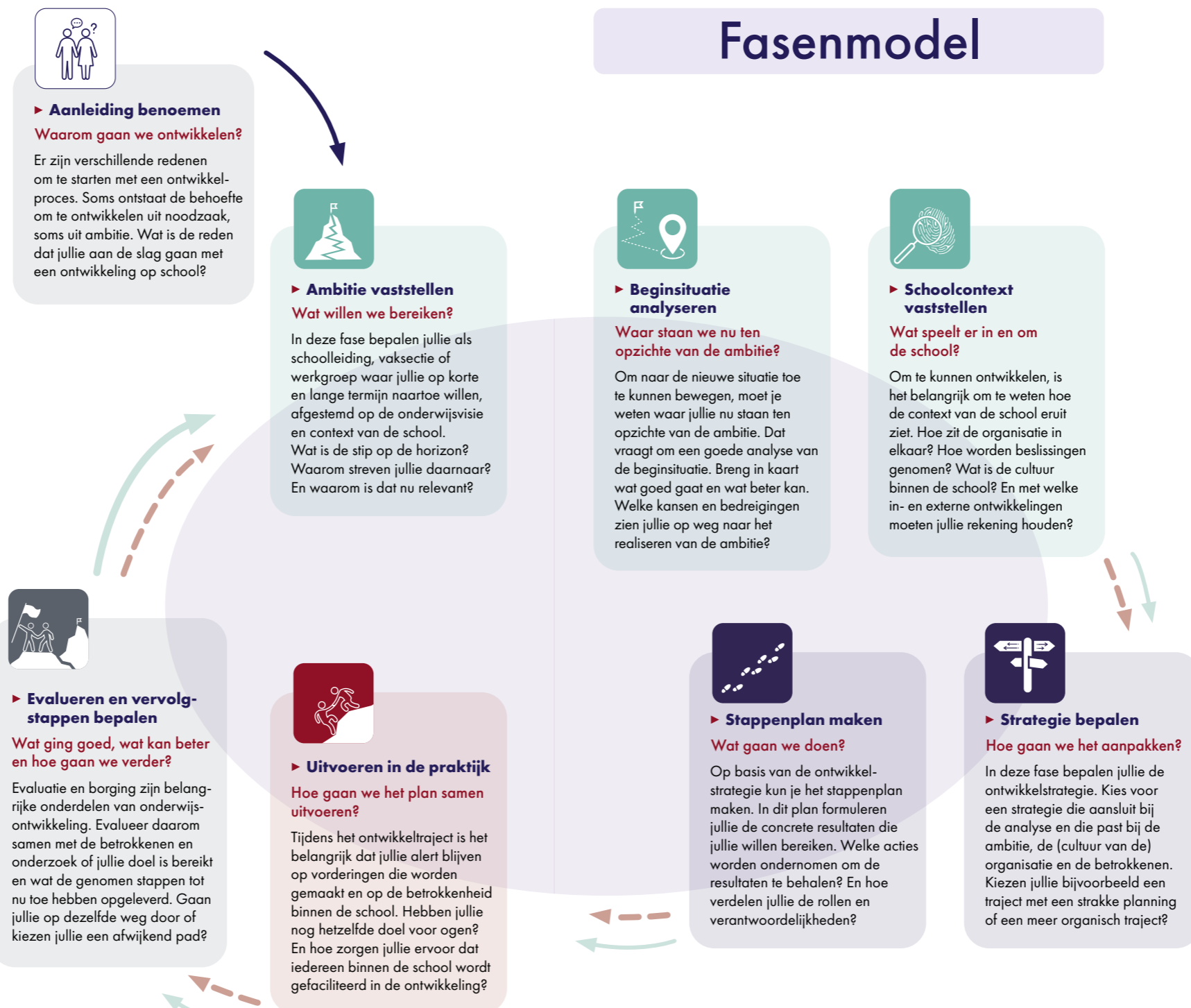
Veranderaanpak en communicatie

Kennis en vaardigheden

Draagvlak, participatie en leiderschap

Kennisgedreven werken

Fasenmodel

Iteratief werken in elke fase

Schoolontwikkeling is een leerproces, waarbij het eindresultaat meestal nog niet volledig vaststaat. Gedurende het proces bouw je verder aan de kennisbasis en leer je wat werkt op jullie school. Een kortcyclisch iteratief proces van handelen, reflectie en bijsturen werkt goed om te blijven leren en de gewenste ontwikkeling aan te laten sluiten bij de schoolcontext.

Van pilot naar schoolbrede ontwikkeling

Schoolontwikkeling is een proces dat je het best klein begint en stap voor stap aanpakt. In een pilot ligt de nadruk op analyseren en leren wat werkt bij jullie op school. Pas nadat je weet wat werkt in de praktijk en er draagvlak is verschuift de focus naar het repliceren en verbreden van de ontwikkeling in de school.

Scan de code voor het digitale model en meer informatie per fase

VOORTGEZET LEREN
 Een campagne van de VO-raad

Leerlingen motiveren met toekomstgericht onderwijs

Zie ommezijde:

Uitneembare poster over de aanpak van schoolontwikkeling.

Meer zelfstandigheid door coaching op De Ring van Putten

De Ring van Putten (school voor vmbo, havo, vwo) heeft een transitie doorgemaakt waarbij de zelfstandigheid en eigenaarschap van leerlingen meer wordt gestimuleerd. Zo maken leerlingen zelf keuzes over hun rooster en werken ze met coaches voor persoonlijke begeleiding.

In deze video vertellen rector Jeroen Werleman en coach en leraar aardrijkskunde Marloes Willemstijn wat de transitie inhoudt (zie ook kader op pag. 25) en wat het de leerlingen en leraren, gelijk in het begin van de ontwikkeling al, opleverde.

Enkele jaren na de video (zie qr-code) gaan Marloes Willemstijn en Jeroen Werleman dieper in op hun aanpak, waar ze tegenaan liepen en hoe de situatie nu is. Want, werkt het nieuwe systeem goed? Jeroen: “Onze uitgangspunten zijn nog steeds hetzelfde als toen de video werd gemaakt. We willen wendbare leerlingen afleveren die kunnen inspelen op de veranderingen waar ze in hun latere leven mee te maken krijgen. Dat ze weten wat hun sterke en zwakke punten zijn, dat ze doelen kunnen stellen en een route kunnen uitstippelen om die doelen te bereiken. Dit is het eerste jaar sinds de invoering van ons nieuwe systeem dat we werken zonder coronabeperkingen. Daardoor zien we eigenlijk nu pas welke zaken er nog niet zo goed lopen en daarmee gaan we aan de slag.”

Gestuurde keuzevrijheid

Eén van de elementen van het nieuwe systeem is een vernieuwde dagindeling (zie afbeelding) om de leerlingen meer keuzevrijheid te geven. Dat loopt nog niet soepel voor alle leraren. Marloes: “In de bovenbouw waar ik aardrijkskunde geef, volgen leerlingen allemaal hun eigen rooster. Mijn vakuur, waarin leerlingen meer begeleiding kunnen krijgen, vindt vaak in de middag plaats in een clusteruur met leerlingen uit meerdere klassen. In deze laatste ‘band’ (zie afbeelding) worden vaak ook keuzeuren en talentlessen aangeboden. Dan komt mijn vakles vaak op de tweede of derde plaats. Het zou fijn zijn als leerlingen meer ruimte hebben om ook uit alle vakuren die aangeboden worden, kunnen kiezen.” Jeroen: “Een punt van aandacht is hoe we ervoor zorgen

		Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
1	08:30 - 09:10	bg	keuzeles	bg	bg	
2	09:10 - 10:30	ne	bi	bv	ec	en
pauze (25 minuten)						
3	10:55 - 12.15	gs	wi	du	ak	wi
pauze (30 minuten)						
4	12:45 - 14:05	lo	na	en	lo	ne
pauze (15 minuten)						
5	14:20 - 15:00	keuzeles		keuzeles		talentles
6	15:00 - 15:40	keuzeles				

Jouw keuzelessen of begeleidingsuren

Gewone lessen

Jouw keuzelessen, een talentles en soms een gewone les

De dagindeling op basis van ‘banden’.

“In januari namen we het besluit en het schooljaar erop hebben we het ingevoerd, dat was best ambitieus”

dat de leerlingen de juiste keuzes maken die aansluiten bij hun behoeften en doelen. We merken dat brugklasleerlingen, die gestart zijn in dit systeem vanzelfsprekend hiermee omgaan. Ze groeien geleidelijk mee in het werken met statusbrieven.” Dat zijn rapportages die na elke toetsingsperiode inzicht geven in de voortgang per leerling. “Bij slechtere scores raden we ze aan om bepaalde vakuren te volgen. Dat is een beetje in strijd met de keuzevrijheid, maar we merken dat als we dat niet doen leerlingen er niet altijd verstandig mee omgaan. Andersom, als het heel goed gaat, laten we ze meer vrijblijvende keuzes maken of meer talenturen kiezen.”

Ontwikkelgroepen

Jeroen: “Een gevolg van de transitie is dat we onder collega’s bepaalde onderdelen – die we vroeger voor lief namen – nu meer ter discussie stellen, bijvoorbeeld de toetsing. We bespreken hoe we toetsen, hoe vaak en met welk doel. Toetsing willen we inzetten als middel om leerlingen de juiste keuzes te laten maken.”

Marloes: “Wij hebben in onze vakgroep het gesprek gevoerd over het aantal contactmomenten met leerlingen. In het nieuwe systeem heb je namelijk als leraar in de onderbouw één keer een 80-minuten les, in plaats van voorheen twee keer 50 minuten, en daarom minder contactmomenten. Valt er een les uit vanwege een feestdag, dan zie je de leerlingen twee weken niet. Dan ben je, voor je gevoel, als je de klas ziet ‘alleen maar aan het toetsen’. En die 80 minuten is juist fijn om je meer in de stof te verdiepen dan om deels aan toetsen te besteden.” Als schoolleider zorgt Jeroen ervoor dat leraren kunnen meepraten over de veranderingen. Hij brengt ze samen, enthousiasmeert en faciliteert. “We werken met ontwikkelgroepen waar dat nodig is. In het begin hadden we vooral ontwikkelgroepen die over de transitie gingen. Nu hebben we bijvoorbeeld behoefte aan een ontwikkelgroep die over toetsing gaat”, vertelt hij.

Abrupt versus gedoseerde invoering

Op De Ring van Putten is de verandering ingezet voor alle klassen tegelijk omdat twee verschillende ritmes in het rooster niet goed op elkaar aan zouden sluiten. Jeroen: “In januari namen we het besluit en het schooljaar erop hebben we het ingevoerd, dat was

“Alle leraren kregen een cursus didactiek over hoe je een 80-minutenles kunt invullen en een intensieve training over coaching”

best ambitieus. Tijdens verkenningen bij andere scholen hebben we mooie initiatieven gezien die ons onderwijskundig aanspreken, toch paste de uiteindelijk gekozen werkwijze het beste bij hoe we het gewend waren; vrij traditioneel.” Alleen de lessentabel veranderde, waardoor leraren hun lesprogramma opnieuw moesten organiseren. Marloes: “Alle leraren kregen een cursus didactiek over hoe je een 80-minutenles kunt invullen en een intensieve training over coaching van Bureau Youngworks uit Amsterdam.” Jeroen: “Het voordeel van een snelle transitie is dat mensen niet zoveel tijd hebben om er tegenop te zien of bezwaren kunnen bedenken en je maakt tempo. Het nadeel is dat niet iedereen bij dat snelle tempo kan aansluiten. Er zijn scholen die nemen het besluit een jaar van tevoren waarna ze een jaar, op plekken waar dat kan, gaan proefdraaien. Als een soort tussenfase waarin je wel vast ruimte maakt in het rooster. Het vraagt tenslotte om een heel nieuwe infrastructuur, ook wat je leerling-administratiesysteem betreft.”

Flexibiliteit van medewerkers

Zo’n snelle invoering vraagt wel wat van de medewerkers. Toch is het merendeel van de leraren gebleven. Marloes: “De ene collega had wat meer moeite met de snelle ontwikkeling dan de andere maar de meesten werden gaandeweg enthousiast.”

“Sommigen zagen deze verandering als aanleiding een deur verder te kijken. Dat is begrijpelijk als het nieuwe systeem niet bij je past. We hebben onlangs een vragenronde gedaan onder collega’s waarin zij aangaven dat het systeem als uitgangspunt werkt en dat het hun voldoende ruimte biedt om leerlingen keuzes te laten maken. En er blijven zich aanknopingspunten aandienen om nieuwe stappen te maken”, besluit Jeroen. ○

Het systeem op De Ring van Putten: gepersonaliseerd leren

Op De Ring van Putten laten ze leerlingen meer gepersonaliseerd leren waarbij leerlingen zelf keuzes maken, doelen stellen en hun route bepalen. Ze krijgen les in drie ‘banden’ van 80 minuten met tussendoor pauze. Naast deze vaste programmaonderdelen stellen ze zelf hun rooster samen door uren te kiezen. Zo is er een ‘talentprogramma’ voor alle leerlingen om zich te verdiepen in een thema of vaardigheid waarover zij meer te weten willen komen (bijvoorbeeld sport, techniek, cultuur, internationalisering of wetenschap). Er zijn ‘vakuren’, bedoeld voor leerlingen die baat hebben bij extra contacttijd voor hun schoolvakken. En leerlingen kunnen kiezen voor ‘werkuren’, waar ze onder toezicht huiswerk maken.

Positief en verwachtingsvol zijn naar je leerlingen versterkt het gevoel van eigenaarschap

Hoe kijkt een expert op het gebied van jongerencommunicatie en jongerenonderzoek tegen eigenaarschap aan? Vergroot eigenaarschap de motivatie bij de leerling? En wat vraagt het van de leraren? Huub Nelis, oprichter van bureau Youngworks, coauteur van onder meer het boek *Puberbrein Binnenstebuiten* en rector van OSG De Meergronden in Almere, beantwoordt vijf vragen over dit thema.

Wat versta je onder eigenaarschap van leerlingen?

“Eigenaarschap is de ruimte voelen om je eigen keuzes te maken en de dingen op jouw manier te doen. Dus zelf je plannings maken en zelf de controle hebben over hoe je leert. Wil je eerst opdracht A maken en dan B of begin je met opdracht B en doe je daarna A? Als je leerlingen die keuze geeft, dan voelen ze eigenaarschap. Het gaat dus ook over flexibel kunnen zijn en als leerling ervaren dat jij bepaalt hoe je iets aanpakt. Je ziet perspectief, weet waarvoor je werkt en ontdekt dat je iets kunt of iets voor elkaar kunt krijgen. Zo draagt dat eigenaarschap ook bij aan meer motivatie.”

Eigenaarschap vergroot dus de intrinsieke motivatie om te leren?

“Eigenaarschap draagt bij aan meer motivatie, maar intrinsieke motivatie is een ander verhaal. Ik hoor leraren vaak zeggen dat ze willen dat de leerlingen intrinsiek gemotiveerd zijn om te leren, maar daar heb je als leraar slechts heel beperkt invloed op. Intrinsieke

motivatie betekent dat je ontdekt dat je iets echt vanuit jezelf ongelooflijk gaaf vindt. Daar kunnen leraren wel een belangrijke rol in spelen; als ze superenthousiast zijn over hun vak, kunnen ze de leerling ‘aan’ krijgen, maar er moet dan wel een klik tussen de leraar en de leerling zijn. En in hoeverre geeft de leraar de ruimte aan de leerling om eigen keuzes te maken? Deze factoren mag je niet onderschatten.”

“Wat aan dit hele thema ten grondslag ligt, zijn twee grote problemen die ik bij de huidige generatie leerlingen zie: een gebrek aan doorzettingsvermogen en veerkracht. Daarvan was al sprake voordat corona uitbrak en daar is in het onderwijs meer aandacht voor nodig. Hoe ga je om met een vijf voor een toets terwijl je dacht dat je die toets heel goed had gemaakt? We moeten leerlingen leren op moeilijk momenten veerkrachtig te zijn, verantwoordelijkheid te nemen en door te zetten. Dat is ook eigenaarschap en daaraan moeten we in het curriculum meer aandacht besteden.”

Wat zijn de wetenschappelijke inzichten over eigenaarschap?

“Er is veel onderzoek gedaan naar de ‘growth mindset’ en hoe je daar invloed op kunt uitoefenen. Daaruit blijkt dat leerlingen willen weten waar ze aan toe zijn en behoefte hebben aan complimentjes. In de basis is het eigenlijk niets anders dan als leraar uitdragen dat je erin gelooft dat alle leerlingen jouw vak kunnen leren.”

“Wat mensen ook vaak vergeten, is hoe belangrijk het is dat de drie pijlers (autonomie, competentie en

verbondenheid) van de zelfdeterminatietheorie van Deci & Ryan, allemaal op orde moeten zijn om leerlingen te motiveren en eigenaar te maken van hun leerproces. Motivatie ontstaat als voldaan wordt aan de basisbehoefte autonomie (ik voel me vrij), competentie (ik kan het) en verbinding (ik hoor erbij). Geef je de leerlingen keuzes en ervaren ze daardoor autonomie? Zie je wat er in een leerling omgaat? Staart iemand uit het raam omdat de lesstof te moeilijk is en hij zich niet competent voelt of omdat de lesstof te makkelijk is en hij zich verveelt? En voelen leerlingen zich veilig en gewaardeerd in de klas? Eigenaarschap betekent dat je als leraar keuzes biedt, oog hebt voor de individuele behoefte van een leerling en nadenkt over hoe je met de leerlingen verbonden bent.”

Dus als leraar kun je op die manier het eigenaarschap bij de leerlingen versterken?

“Het is geen hogere wiskunde: wees positief en verwachtingsvol naar je leerlingen. Dat maakt namelijk het verschil tussen dat de leerling denkt ‘daar gaan we weer’ of ‘ik ga mijn best doen’. Een mooi voorbeeld is een leerling die ondanks al zijn inspanningen lage cijfers voor Frans bleef halen. Een paar dagen na een toets, zag hij zijn leraar Frans in de aula, die zijn duim opstak en riep ‘goed gedaan, je hebt een zeven!’. Die jongen werd later heel goed in Frans want voor hem was dat het moment dat hij dacht ‘ik kan het’. Leerlingen voelen het feilloos aan als een leraar denkt dat het nooit wat met jou wordt. Ik had vroeger een scheikundeleraar die zei dat ik maar koekjes moest gaan bakken want dan kon ik mijn eigen rotzooi opeten. Leraren die niet in jou geloven, moeten ook niet verbaasd zijn als jij geen eigenaarschap neemt, niet wilt leren of je best wilt doen. Kijk dus ook steeds naar leerlingen die het niet goed doen in je lessen, want dan ontdek je waar je het verschil kunt maken.”

Hoe stimuleer jij als schoolleider op jouw school dat leerlingen eigenaarschap nemen?

“Dan kan ik het beste met een voorbeeld beantwoorden. Een van de natuurkundeleraren wilde zijn leerlingen uit vwo 5 in een week klaarstomen voor het examen in vwo 6. Ik vond dat nogal een uitdaging, maar als de klas het wilde, dan moest hij het vooral doen. Deze leerlingen kregen een week lang alleen maar natuurkunde en maakten ‘s avonds het echte vwo-examen nadat de leerlingen uit vwo 6 daarmee klaar waren. Driekwart haalde een voldoende. Een aantal leerlingen wilde zelfs het herexamen doen. Wat deed deze leraar? Hij daagde zijn leerlingen uit, vertelde dat hij in ze geloofde dat ze het konden en hij liet ze kiezen.”

Huub Nelis is onder meer rector van OSG De Meergronden in Almere.

“Wat daarna gebeurde is ook superinteressant. Veel leerlingen gaven aan dat ze ook wel andere vakken in zo’n module van een week zouden willen krijgen. Ze vonden het fijn om de diepte in te gaan en het kwartje viel eerder. Daarin willen de leerlingen dus meer keuzes krijgen. Het is jammer dat ons onderwijs zo is ingericht dat het lastig is om dat te organiseren. Dus wat doe ik? Ik stimuleer leraren om net zo met hun leerlingen om te gaan als deze natuurkundeleraar dat doet. Hij laat de leerlingen versnellen en geeft een extreme vorm van eigenaarschap. Ik zou daar graag meer ruimte voor willen maken, maar het gaat niet vanzelf. Het vraagt om maatwerk en je bent afhankelijk van het enthousiasme van leraren. We hebben wel flexuren en daarmee bieden we keuzes binnen de structuur van de school. Meer maatwerk vergroot het eigenaarschap van de leerlingen, maar we stoeien als school nog met de vorm.”

Huub Nelis (1967) is sinds augustus 2020 rector van OSG De Meergronden in Almere. Hij richtte ruim 25 jaar geleden Youngworks op, een adviesbureau dat gespecialiseerd is in jongeren als doelgroep en dat werkt in invloedssferen waarmee jongeren hun eigen toekomst vormgeven. Als coauteur schreef hij vijf boeken, waaronder *Puberbrein Binnenstebuiten*, dat het ontwikkelingsproces van jongeren tussen hun 11e en 25e levensjaar beschrijft. In de opvolger *Motivatie Binnenstebuiten* gaat hij samen met auteur Yvonne van Sark op zoek naar de werking van motivatie. Huub koos drie jaar geleden bewust voor het onderwijs. In zijn rol als rector wil hij het onderwijs relevant laten zijn in de periode waarin jongeren volwassen worden en hun eigen identiteit ontdekken.

3x samen met leerlingen aan de slag

Zet leerlingen in om een volgende stap te zetten in de schoolontwikkeling. Zo kun je op verschillende manieren feedback ophalen over de onderwijskwaliteit of kom je er spelenderwijs achter hoe je eigenaarschap van leerlingen op school kunt bevorderen.

1

Leerlingenarena

De leerlingenarena is een werkvorm waarin je informatie kan verzamelen over de ervaringen van leerlingen over het onderwijs. Leraren formuleren vooraf vragen en een gespreksleider gaat met leerlingen in gesprek over deze vragen met de leraren als toehoorders. Met deze werkvorm krijg je feedback van de leerlingen over de kwaliteit van het onderwijs.

Download de leerlingenarena

2

We own the school

We Own The School is een bordspel waarmee je het gesprek over 'eigenaarschap van leren' op gang brengt. Door dit spel samen met anderen te spelen, kom je erachter hoe je eigenaarschap op school kunt bevorderen.

HOE WERKT HET?

Dit bordspel speel je met maximaal zes deelnemers. Zowel leerlingen als leraren en schoolleiders kunnen deelnemen aan dit spel. Alle deelnemers krijgen de mogelijkheid om via stellingen aan te geven hoe zij de huidige situatie op school ervaren (ronde 1) en wat zij als de ideale situatie zien (ronde 2). Na het noemen van een stelling plaatsen alle deelnemers tegelijkertijd een fiche op het bord met een keuze voor een bepaald antwoord. Een gespreksleider reflecteert vervolgens samen met de deelnemers op de gemaakte keuzes. Het spel is daardoor niet alleen een goed meetinstrument om erachter te komen hoeveel eigenaarschap er op school wordt ervaren, maar het levert ook waardevolle ideeën op voor vervolgstappen die de school kan zetten.

Hier kun je het spel bestellen of downloaden

3

Actie-onderzoek

Je zet een volgende stap in de schoolontwikkeling en het onderwijs verandert. Wat werkt volgens leerlingen goed en wat kan beter? In het actie-onderzoek gaat een werkgroep van schoolleiders, leraren en leerlingen dat samen onderzoeken. Leerlingen nemen de leiding en interviewen een brede groep leerlingen in de school. De conclusies delen ze met de werkgroep. Samen formuleren ze vervolgacties.

Meer informatie? Scan de code

Tips:

- Kies voor fase 1 een heldere hoofdvraag of een afgebakend thema.
- Zorg voor een procesbegeleider in de school die de leerlingen tijdens alle fases helpt.

Bereid je goed voor met deze checklist

Wil je eerst met leerlingen in gesprek over hun visie op onderwijs? Organiseer dan een visiesessie & toekomstexpo, zie pagina 37.

De praktijk en theorie verenigd

De Kennisrotonde beantwoordt vragen van professionals uit de onderwijspraktijk met kennis uit onderzoek.

Wat zijn de effecten van een flexibel rooster op het eigenaarschap en de motivatie van leerlingen?

Referentie: Kennisrotonde (2023). Wat zijn de effecten van een (deels) flexibel rooster op het eigenaarschap en de motivatie van leerlingen? Welk gedrag van leraren en welke vaardigheden van leerlingen zijn voorwaardelijk voor het optreden van deze effecten? (1e update) (KR.616)

Een flexibel rooster zou de motivatie van leerlingen kunnen bevorderen. Het biedt leerlingen keuzemogelijkheden en mogelijkheden voor zelfregulerend leren. Dat kan bevorderlijk zijn voor de intrinsieke motivatie en geeft de leerling een gevoel van eigenaarschap. Het is wel noodzakelijk dat de leerlingen hun leerproces leren reguleren en dat leraren hen

daarbij ondersteunen. Zo niet, dan kan een dergelijk rooster een averechts effect hebben op de leerprestaties.

Een flexibel rooster betekent dat leerlingen een deel van hun onderwijstijd zelf mogen invullen. Leerlingen bepalen aan welk onderwerp of vak zij willen werken. Een van de redenen om het rooster te flexibiliseren is dat de school recht wil doen aan de persoonlijke interesses van leerlingen.

Dit vraagt om de introductie van individuele lesroosters. Over de effecten van dergelijke roosters op de motivatie van leerlingen is weinig bekend. Wel is iets te zeggen over mechanismes die kunnen leiden tot een positief effect: het bieden van keuzemogelijkheden en leeromgevingen die zelfregulerend leren bevorderen en mogelijk maken.

Mechanismen voor positieve effecten op motivatie

Als leerlingen zelf keuzes kunnen maken op school, is dat bevorderlijk voor hun intrinsieke motivatie (motivatie vanuit de persoon zelf). Dat geldt zowel voor het kiezen van een taak waaraan ze willen werken als voor een bepaald aspect van een taak. Voor het positieve effect bleek het niet nodig dat leerlingen hun eigen leerdoelen of rooster bepalen.

Een leeromgeving die uitgaat van zelfregulerend leren door leerlingen gaat nog een stapje verder dan het bieden van keuzes. In zo'n leeromgeving wordt van leerlingen verwacht dat zij eigen

leerdoelen vaststellen. Vervolgens moeten ze het leerproces opstarten, bewaken en bijsturen, controleren en evalueren. Wanneer leerlingen binnen zo'n leeromgeving zelf leerdoelen mogen vaststellen – en daarmee verantwoordelijk worden gehouden voor hun eigen leerproces – kan dit bijdragen aan hun intrinsieke motivatie.

Vaardigheden van de leerling en gedrag van de leraar

Voor een verantwoorde inzet van leeromgevingen die uitgaan van zelfregulerend leren van leerlingen geldt een aantal voorwaarden, op leerling- en op leraar-niveau. Voor de duidelijkheid, het gaat hier niet om voorwaarden voor het vergroten van de motivatie, maar voor het verbeteren van leerprestaties.

Leerlingen zijn niet zonder meer in staat tot zelfregulerend leren. Dat hangt af van hun kennis, ervaring, leeftijd en rijping. Vaak vinden leerlingen het moeilijk om hun eigen prestaties accuraat in te schatten. Daarnaast hebben ze de neiging om voor makkelijke taken te kiezen. Om te voorkomen dat leeromgevingen die een beroep doen op zelfregulerend leren, een averechts effect hebben op de leerprestaties, is het noodzakelijk dat de leraar de leerlingen ondersteunt bij de ontwikkeling van cognitieve en meta-cognitieve leerstrategieën.

De leraar geeft instructie in het gebruik van leerstrategieën, bijvoorbeeld door hints te geven, voor te doen en hardop denken te stimuleren. Goede leraren

Als leerlingen zelf keuzes kunnen maken op school, is dat bevorderlijk voor hun intrinsieke motivatie

geven leerlingen feedback op hun leerproces, met nadruk op het stimuleren van gewenst gedrag. Daarmee bevordert de leraar het zelfvertrouwen en de zelfstandigheid van leerlingen veel effectiever dan met feedback op het resultaat. Ten slotte zorgt de leraar voor een geleidelijke overgang van externe sturing, via gedeelde sturing (door leraar en leerling samen), naar interne sturing.

→ Lees de meest recente inzichten op www.kennisrotonde.nl
Heb je zelf ook een vraag? Stel hem dan op www.kennisrotonde.nl/stel-je-vraag

KENNISROTONDE
van het NRO

Motiverend lesgeven met de

MOTIVATIE- MOTOR

Motivatie is een drijfveer om tot leren te komen. Gemotiveerde leerlingen leren makkelijker, halen betere resultaten en gaan met meer plezier naar school.

De Motivatie-motor is een wetenschappelijk onderbouwd en cyclisch reflectie-instrument, gebaseerd op de zelfdeterminatietheorie van Deci & Ryan (1985). Het bestaat uit twee vragenlijsten en een concreet stappenplan

waarmee je op een onderzoekende manier inspiratie opdoet om relevante interventies toe te passen. Het helpt je om op een andere manier naar je lessen te kijken en om je (door) te ontwikkelen als docent.

Het stappenplan

Stap 1

Maak kennis met de zelfdeterminatietheorie

Over autonomie, competentie en verbondenheid.

Stap 2

Verzamel data

Laat je leerlingen de vragenlijst invullen en doe dat zelf ook.

Stap 3

Analyseer en bespreek de resultaten

Leg jouw antwoorden naast die van de leerlingen.

Stap 4

Maak een plan

Beschrijf waar- aan jij meer aandacht gaat besteden en deel dit met leerlingen en/of collega's.

Stap 5

Voer je plan uit

Pas je lessen aan en doorloop de cyclus opnieuw.

In stap 2 van het stappenplan ga je op zoek naar de data die je nodig hebt om de vervolgstappen te bepalen. Een essentiële stap in het ontwikkelproces. Daarom hieronder stap 2 uit het stappenplan van de Motivatie-motor uitgelicht.

Stap 2: Verzamel data

Bespreek met je leerlingen waarom je ze de vragenlijst laat invullen:

- Vertel wat je ervan wilt leren;
 - Vraag ze om eerlijk te zijn en laat ze de vragen eventueel anoniem beantwoorden;
 - Leg uit dat je hun antwoorden vergelijkt met die van jou en dat je daar later op terugkomt.
- Leg de begrippen motivatie, autonomie, competentie en verbondenheid goed uit en vertel dat deze begrippen ook in de vragenlijst worden toegelicht.
 - Houd er rekening mee dat autonomie en competentie sterk verbonden zijn aan één les of lessenserie. Een relatie met je leerlingen opbouwen (verbondenheid), ontstaat echter niet in één les en kost tijd.

Scan de code voor de vragenlijsten voor leraren en leerlingen en voor de complete Motivatie-motor.

Dirk-Peter van der Linde, leraar geschiedenis op De Werkplaats:

"Tijdens de ontwikkeling van dit stappenplan was ik zelf natuurlijk ook nieuwsgierig naar wat de Motivatie-motor mij kon opleveren. Daarom heb ik uitgebreid de tijd genomen om de vragenlijst in te vullen. Deze tool hielp me om te reflecteren op mijn eigen lessen en na te denken over wat ik vind dat ik goed doe. Komt dat beeld overeen met het beeld dat de leerlingen van mij hebben? Ik merkte aan de

werkers (zoals wij de leerlingen hier op school noemen) in havo 5 dat zij gedurende het jaar steeds gemotiveerder raken en ik wilde de succesonderdelen helder krijgen om in te zetten en ermee te experimenteren in havo 4."

Teamleider Barbara Fischer (l) en docente Anouk Bouhajib-Meijssen van het Einstein Lyceum.

Een completer beeld over de voortgang van de leerling

Om de voortgang van leerlingen effectiever in kaart te brengen gaat het Einstein Lyceum in Hoogvliet komend schooljaar aan de slag met een gesprekscyclus voor het mentoraat, coaching van leraren en een – door de leerling zelf in te vullen – portfolio.

Omdat het Einstein Lyceum enkele jaren geleden een effectievere opbrengst uit de leerlingbesprekingen wilde halen, ondernam mentor en leraar Frans Anouk Bouhajib-Meijssen een pilot onder haar mentorleerlingen. Anouk vertelt: “Door leerlingen hun eigen doelen te laten formuleren en daarop te reflecteren krijgen ze meer eigenaarschap. Ik vraag wat ze zelf uit de leerlingbespreking willen halen en dat als leerdoel te formuleren. Ze geven zichzelf daarnaast een cijfer voor onder meer motivatie, plannen en huiswerk maken. Ook vraag ik waar ze trots op zijn en waarbij ze hulp nodig hebben. Dat geeft mij een completer beeld, waarmee ik ook het juiste niveau van de leerling kan bepalen.” Tijdens de pilot gaf Anouk de leerling de leiding tijdens het mentorgesprek en liet hen ter voorbereiding daarop een zelfreflectie- en leerdoelformulier invullen. Deze formulieren gaat het Einstein integreren in een digitaal portfolio dat ze ontwikkelden.

Werkgroep mentoraat

Aanjager en begeleider van de werkgroep mentoraat is teamleider Barbara Fischer. Zij heeft onderwijskwaliteit in haar portefeuille en vindt eigenaarschap een zeer belangrijk thema bij hen op school. Barbara: “Het gaat erom dat de leerling zelf verantwoordelijkheid neemt en vanuit intrinsieke motivatie aan de slag wil gaan. We willen dat het zweet op de juiste rug staat: op die van de leerling.” Hun werkwijze is goed te zien in de visieplaat van school (zie afbeelding hieronder) waarbij de leerling pro-actief in het veld staat en de leraar buiten de lijn coacht en aanmoedigt. Elke klas heeft twee mentoren zodat deze hun aandacht kunnen verdelen over 15 leerlingen in plaats van 30.

“We willen dat het zweet op de juiste rug staat: op die van de leerling”

Barbara heeft een belangrijke faciliterende rol. Ze zorgt ervoor dat de werkgroepleden bij elkaar kunnen komen, onderzoek kunnen doen, straks met een digitaal programma voor het portfolio kunnen gaan werken en hun collega's hierin kunnen instrueren. “Ik evalueer met de voorzitter en laat de teamleden verder vooral los aangezien dit iets moet zijn van het mentoraat en niet iets wat de schoolleiding bepaalt”, meent ze.

Effectievere leerlingbespreking

Begin dit jaar formuleerde Barbara de opdrachten voor de werkgroep. Met de opdracht ‘kiezen voor een passende tool voor de leerlingbesprekingen’ willen ze na de zomer aan de slag. Anouk, lid van de subwerkgroep leerlingbespreking: “Naast de exacte invulling van het portfolio om de leerling te faciliteren, bedachten we een cyclus van dertien weken (zie afbeelding op de volgende pagina) die elke mentor drie keer per jaar doorloopt. Tussen week twee en week acht is er tijd voor mentorgesprekken, tussen week zes en week acht maken leerlingen de balans op in het portfolio dat gaat over motivatie, hoe ze zich voelen en of ze hulp nodig hebben. In week negen neemt de mentor deze informatie, en dat wat ouders hebben ingevuld, mee in de

Op de visieplaat van het Einstein Lyceum zie je dat de leerling aan de bal is.

leerlingbespreking. Dat geeft een tussenstand. Tussen week tien en twaalf koppelt de mentor terug naar de leerling en in week dertien deelt de leerling dit weer met zijn ouders tijdens mentoravond.” Op die manier staan de leerlingbesprekingen op de jaargenda. Anouk: “Als mentor weet je wat je te doen staat die week, dus kun je de leerling beter begeleiden. Bijvoorbeeld op tijd bijspringen als die ergens hulp bij nodig heeft. De leerling raakt meer gemotiveerd omdat hij meer autonomie heeft in zijn eigen leerproces. Als je zelf mag zeggen hoe het met je gaat en wat je nodig hebt, weet je veel beter wat je komt doen op school”.

Betere leerlingbegeleiding

Barbara gaf de werkgroep ook de opdracht na te denken over coaching en scholing van mentoren. “Zowel voor nieuwe mentoren als ervaren mentoren die extra tips kunnen gebruiken gericht op eigenaarschap bij leerlingen.” Het portfolio en de leerlingbespreking zijn handige tools om meer verantwoordelijkheid bij leerlingen neer te leggen, maar je kunt als mentor ook werken aan je coachinggesprekken. “Door leerlingen uit te dagen en te motiveren creëer je namelijk ook eigenaarschap. Sommige mentoren vinden het spannend om leerlingen los te laten en kunnen met die insteek werken aan hun nieuwe rol”, volgens Barbara die naast teamleider een ervaren mentor is.

Pilot portfolio

Barbara is enthousiast over de aanpak en resultaten van de subwerkgroep leerlingbespreking: “Anouk heeft hier een mooie voortrekkende rol in vanuit haar eerdere pilot.” Voor de zomer wordt er een pilot ondernomen om het portfolio uit te testen. Anouk: We bespreken de praktische invulling eerst met de afdeling ict. Een digitale vorm lijkt ons handig zodat de informatie makkelijk bewaard en tussentijds bijgewerkt kan worden. Op een andere school maken ze gebruik van een digitaal programma met daarin per leerling verschillende tabbladen, zo zien wij dat ook voor ons. Maar dat is in ontwikkeling. Na onze presentatie aan het management-team bouwen we weer verder op basis van hun reacties en de kennis die we hebben opgedaan.”

Dertienweken-cyclus

Week 1	Introductieweek
Week 2 t/m 8	Mentor voert mentorgesprekken met leerling
Week 6 t/m 8	Mentor voert mentorgesprekken met leerling
Leerdoel-formulier	Voorbereiding mentorgesprek: leerling neemt de leiding!
Week 9	Leerlingbesprekingen
Week 10 t/m 12	Terugkoppeling mentor: leerling vanuit leerlinggesprekken
Week 13	Mentoravond
Week 14 t/m 22	Leerlingen werken met het nieuwe plan
Week 20 t/m 22	Mentor voert mentorgesprekken met leerling
Leerdoel-formulier	Voorbereiding mentorgesprek: leerling neemt de leiding!
Week 23	Leerlingbesprekingen
Week 24 t/m 26	Terugkoppeling mentor: leerling vanuit leerlinggesprekken
Week 27	Mentoravond
Week 28 t/m 34	Leerlingen werken met het nieuwe plan
Week 35 t/m 37	Mentor voert mentorgesprekken met leerling
Leerdoel-formulier	Voorbereiding mentorgesprek: leerling neemt de leiding! En maken van een nieuw plan voor het volgende schooljaar
Week 38 t/m 39	Rapportvergaderingen en warme overdracht tussen mentoren

“Als je zelf mag zeggen hoe het met je gaat en wat je nodig hebt, weet je veel beter wat je komt doen op school”

Visiesessie & Toekomstexpo

Met leerlingen in gesprek over hun visie op onderwijs

Je hebt als school een heldere visie op leren en onderwijs. Maar hoe kijken de leerlingen daar eigenlijk zelf tegenaan? Met de visiesessie van Schoolleiders voor de Toekomst geef je leerlingen de ruimte om hun eigen visie op onderwijs te verwoorden. Deze visie delen zij vervolgens met leraren en schoolleiding in hun eigen toekomstexpositie. Een mooi startpunt om vaker leerlingen te betrekken bij de toekomst van het onderwijs op je school!

Scan de code voor meer informatie en checklist

Tips en voorbereiding

- Kennen de leerlingen elkaar niet zo goed? Kies een geschikte energizer ter kennismaking en ijsbreker.
- Geef leerlingen ruimte om met eigen ideeën te komen.
- Help leerlingen hun standpunt positief te formuleren (wat willen ze wel)?
- Bereid je goed voor met de checklist.

Verruim je kennis

Duik in het puberbrein met hoogleraar neuropsycholoog Jelle Jolles en laat je bijpraten over motivatie, eigenaarschap en metacognitie.

Podcast

Het tienerbrein met Jelle Jolles

Hoogleraar neuropsycholoog Jelle Jolles vertelt over het tienerbrein. Als hoogleraar neuropsychologie weet hij alles over hoe leren werkt in relatie tot het brein. Jelle vindt het belangrijk dat leraren kennis ontwikkelen over het brein van jongeren om hen te begeleiden in hun ontplooiing. Jelle spreekt in deze podcast over executieve functies, de verschillende vaardigheden die mensen ontwikkelen om uitvoering te geven aan hun gedrag. Wat zijn de executieve functies en wat kunnen leraren doen om de ontwikkeling ervan te steunen?

Podcast

Eigenaarschap

In deze podcast gaan de presentatoren op zoek naar het antwoord op de vraag: Hoe maak je leerlingen en studenten eigenaar van hun leerproces? Een paar belangrijke concepten passeren de revue, zoals motivatie en metacognitie. Ook bespreken ze een aantal praktische tips waarmee je het eigenaarschap van leerlingen en studenten kunt vergroten.

Whitepaper

De theorie van 'Eigenaarschap van Leren'

Eigenaarschap van leren past in het rijtje begrippen dat op de meeste scholen als nastrevenswaardig wordt gezien als het gaat om onderwijsvernieuwingen. Maar wat wordt precies met dat begrip bedoeld, hoe krijgt dat binnen scholen een plaats en hoe kunnen scholen dat begrip gebruiken om het onderwijs te verbeteren? Die vragen waren het vertrekpunt van dit onderzoek. In dit document vind je de stand van zaken van de theoretische opbrengsten van het onderzoek.

Download onder aan de pagina de pdf: SOL – de theorie – Eigenaarschap van Leren

Gemotiveerd leren en lesgeven: De kracht van intrinsieke motivatie
Anje Ros, Jos Castelijns, Anne-Marieke van Loon, Kris Verbeek

Als leerlingen gemotiveerd zijn, zijn ze betrokken en nieuwsgierig en beter in staat om te gaan met uitdagingen en tegenslagen. Ook halen gemotiveerde leerlingen vaak betere schoolresultaten. In de praktijk blijkt echter dat de motivatie van leerlingen gedurende hun schoolloopbaan afneemt. Ze vinden het saai op school en zijn minder betrokken bij schoolse taken. **Gemotiveerd leren en lesgeven** zet motivatieprocessen helder uiteen en geeft aan wat je als leraar zelf kunt doen om de intrinsieke motivatie van leerlingen te stimuleren.

Begeleiden van actief leren
Linda van den Bergh en Anja Ros

Actief leren is belangrijk voor de ontwikkeling van leerlingen. Leerlingen werken hierbij tegelijk aan kennisdoelen en aan de voor hun toekomst zo belangrijke '21e-eeuwse vaardigheden'. Zelfsturing en samenwerking zijn daarbij essentieel. Het aanleren van deze vaardigheden vraagt een coachende, begeleidende rol van de leerkracht. Hierbij is het geven van doelgerichte feedback een krachtig instrument om prestaties te verbeteren. **Begeleiden van actief leren** geeft (toekomstige) leerkrachten inzicht in de bedoelingen van actief leren en biedt handreikingen voor de organisatie ervan en de begeleiding van leerlingen hierbij.

Motivatie binnenste buiten
Huub Nelis en Yvonne van Sark

Motivatie binnenste buiten is het praktische vervolgbboek op het boek **Puberbrein**. Want hoe raken jongeren gemotiveerd iets te willen en te bereiken? De een lijkt niets te willen. De ander wil juist van alles tegelijk en kan maar niet kiezen. Jongeren zijn onderling heel verschillend. De vraag wat iemand motiveert is dan ook heel persoonlijk. In **Motivatie binnenste buiten** wordt op zoek gegaan naar de code van motivatie.

Wijze lessen: Twalf bouwstenen voor effectieve didactiek
Tim Surma, Prof. Dr. Paul Kirschner

Hoe maak je effectieve lessen? Dat is de kernvraag van het boek **Wijze lessen: 12 bouwstenen voor effectieve didactiek**. De auteurs geven uitleg bij twaalf instructieprincipes. Ze verklaren vanuit wetenschappelijk onderzoek waarom die principes werken en ze geven voorbeelden hoe deze principes toe te passen in de klas. Ze kregen daarbij hulp van een heleboel leraren die met praktijkvoorbeelden illustreren hoe ze aan de slag gingen met de principes.

Nieuwe onderwijsruimte
Rianne Neering en Tjitske Bergsma

Hoe doe je dat, werken in een domein? Waarom lesgeven in domeinen, units of leerpleinen? **Nieuwe onderwijsruimte** laat zien hoe je het onderwijs in units, leerpleinen of domeinen kunt vormgeven. Het geeft inzicht in hoe je ruimte creëert voor eigentijdse onderwijswaarden zoals eigenaarschap en zelfsturing van leerlingen, leraren en schoolleiders. Door vertrouwen te geven en daarmee het eigenaarschap van leerlingen te vergroten, krijgt de leerling vrijheid en ruimte om zelf keuzes te maken. Ondersteund door onderwijskundige theorieën en interviews met ervaringsdeskundigen is het geschreven vanuit de praktijk, voor de praktijk.

Podcastserie

Leidinggeven aan schoolontwikkeling

Moet je als schoolleider je medewerkers nou sturen of loslaten? Hoe kunnen leerlingen gepersonaliseerd leren en toch hun eindexamen halen? En hoe ga je om met weerstand onder collega's? Samen met wetenschappers en schoolleiders zoeken we in deze podcastserie antwoorden op deze en nog veel meer vragen uit de dagelijkse onderwijspraktijk van een schoolleider.

VOORTGEZET LEREN
Een campagne van de VO-raad

Leerlingen motiveren met toekomstgericht onderwijs

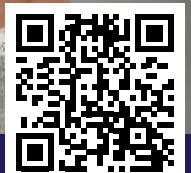

Luister nu!

Nieuw:
De VO-raad poll app

Ben jij schoolleider of bestuurder en wil jij op een laagdrempelige manier jouw mening, wensen en zorgen rondom belangrijke landelijke en regionale thema's geven? Dat kan in de VO-raad poll app. Door deel te nemen aan de verschillende polls zorg je ervoor dat het geluid uit de sector duidelijker naar voren komt. We nemen de resultaten mee in onze standpunten en programma's voor professionalisering en schoolontwikkeling. Ben je benieuwd wat er speelt bij collega's? De resultaten van de polls worden teruggekoppeld in de app of via de VO-actueel en VO-raad.nl.

Ook jouw mening geven? Kijk hier voor meer informatie en voor downloaden app.